

בעזה"י

ספר

קדושת בית המדרש

דברי התעוררות נפלאים שנאמרו ברבים

בענין אמן ויהא שמייה רבה

הדרשה היא יקרת ערך מאד בעל רבת גוונין ומכיל הדרכה נפלאה
בכל ענינים השייכין לאמן ויהש"ר:

(א) מעלת העונה יהא שמייה רבה.

(ב) חומר המבטלה שחייב מיתה בידי"ש רח"ל די ישמרנו.

(ג) כל מעלה ומעלה מבואר בהיקף נפלא חודר לתוך עומקו של דבר. ומושיטן
להקורא.

(ד) מאיר אור מבהיק ומוחשי אל מה יכולין לזכות בכל יום בניקל.

(ה) זוכה לישוב בישיבה של מעלה במחיצת הצדיקים.

(ו) אדם פשוט מגיע למה שלומדים רבים לא יגיעו.

(ז) זוכה ללמוד תורה מפי אביו ורבו, הרשב"א וריטב"א, וגם ממלך המשיח.

(ח) פוטר עצמו מחיבוט הקבר, כף הקלע, שאול תחתית, גיהנם, וגלגול.

(ט) דוחה כל גזירות קשות ופורעניות מעליו ומעל כל בני ביתו.

(י) נמחלין עוונותיו, ועוד ועוד.

(יא) מי שעבר על עניית אמן חובתו לסייע באמירתה.

כל אלה מבוארין היטב בלשון צח וקל השוה לכל נפש, קטן כגדול ויתענגו בו
כל בעלי נפש הקוראין בו.

ג. ב. הדרשה כשנדרש השאיר רושם רב על כל יושבי תורה וגם בעלי בתים היראים ועשה על אחר
התעוררות גדולה ונפלאה יותר מהרגיל, וכבר נתעוררו הרבה מאד בקבלה חזקה לעמוד על המשמר.
והן הן שעוררו להדפיסין ולהפיצין ע"פ תכל כי מסוגלת ומוכשרת לטהר הלב בנושא הנחוצה הלזו,
מתמת האוצר היקר הטמון בה. וטוב לעיין בה לכה"פ פע"א בחורש, או עכ"פ בימי אלול, וכלי ספק
שגם לב היותר קשה יתרכך מרברים המלהיכים, החוצבים להבות אש, ועל כך העידו כל שומעי
הדרשה וקוראיה.

**יצא לאור ע"י חברת מזכי הרבים העולמי למען קדושת בית המדרש
ועניית אמן.**

ברוקלין, ניו יארק, שנת תנשי"א לפ"ק

פראדזשעק שוהל לעיקוואוד, ניו דזשורזי טלפון 8944 - 901 (201)

• • •

WORLD SOCIETY FOR THE SANCTITY OF THE SYNAGOGUE AND
ANSWERING "AMEN"

1274 - 49th St. Suite 11 • Brooklyn, N.Y. 11219 • Tel: 718-436-1180

ב קדושת בית המדרש

מפתח

- ג א. אמן יהא שמיה רבה
- ד ה. ענין יהש"ר בכל כחו — ביאור נפלא
- ו ח. היאך לבא לאמירת אמן ככוונה
- ח י. דחז"ל בענין יהש"ר — נוראים
- ח מעלת התכוננות להפטר מגזירה
- ט יא. חייך תלויים ברגע זו של תפלה! אנא חוסו על עצמכם!
- יא יד. דע מה שתשיב ליצה"ר — ולנצחו
- יב טז. לבטל עין הרע
- יג יח. חשיבות מוחלין לו כל עוונותיו
- טז כג. להיות בגן עדן במחיצת גדולי הדור
- יז כד. תענוג של לימוד תורה בגן עדן
- יט כו. הלב מתמוגג ממה שיכולין להשיג באמירת יהש"ר
- כ כז. עם הארץ יכול להגיע למה שאין זוכין לומדים מופלגים
- כ כח. חומר המדלג על עניית אמן
- כא כט. גורם ח"ו לבניו שיהיו יתומים
- כא ל. למה דוקא קדיש לעילוי נשמה
- כב לא. מעשה נורא
- כג לב. על ביטול אמן אחת חייב מיתה בידי שמים
- כה לד. לומד תורה — ומחטיא הרבים
- כו לה. אפי' מי שהתפלל כבר לא ישיח כשהציבור מתפללין
- כו לו. מבטל צרות הציבור
- כז לז. היאך לענות אמן —
- כז האינו עונה כראוי כמו שמדלג לגמרי
- כח לח. מוטב להמתין עד שיענה מלהקדים
- כט לט. זהירות גם בקדושה
- כט מא. זהירות באמירת ברוך ה' המבורך
- ל בעל תפילה מזכה הרבים
- ל מג. זהירות לש"ץ

ספר

קדושת בית הכנסת

דברי התעוררות נפלאים שנאמרו ברבים בענין אמן יהא שמייה רבא.

הדרשה הוא יקרת ערך מאד בעל רבת גוונים, ומכיל הדרכה נפלאה בכל ענינים השייכין לאמן ויהש"ר.

אמן יהא שמייה רבה

(א) בענין אמירת אמן יהא שמייה רבה. לכאורה הרי הוא דבר שכאו"א יודע מזה, כבר למדו בספרים, בשולחן ערוך ובגמ' מוכח הרבה אודות ענין גדול זה של עניית אמן יהא שמייה רבה, אמנם למעשה הוא מהדברים שאחז"ל דברים העומדים כרומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם. הרי מצד אחד הוא ענין גדול, ולאידך גיסא באם אין מקיימים אותה כדבעי הרי זה מכשול גדול ונורא.

(ב) גודל ענין עניית איש"ר, המבואר בחז"ל בזה"ק ובספה"ק, הרי פליאה עצומה למה מתרשלים כ"כ בזה, ואלא ע"כ שהיות והוא דבר הרגיל אצל בני אדם, הולכים לביהכ"נ יום יום, ושוכחים מגודל הענין הזה, כמ"ש בעל מסילת ישרים בהקדמה, דתכלית המוסר הוא להזכיר הנשכחות, דברים שנשכחים מלכות בני אדם.

כדאי להזכיר איזה מאמרי חז"ל המדברים מענין אמן יהא שמייה רבה, ולהתעמק בדבריהם הק'. בגמרא שבת (דף קי"ט ע"ב) אמר ר' יהושע בן לוי, כל העונה אמן יהא שמייה רבה מברך בכל כחו, קורעין לו גזר דינו, ומביא פסוק ע"ז. ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן, אפילו יש בו ג

שמץ של עבודה זרה מוחלין לו, והכוונה לאו דוקא עבודה זרה ממש, אלא שמץ של עבודה זרה, ועל אחת כמה וכמה עבירות שהם יותר קלים מחטא ע"ז, בוודאי שמוחלין לו לאדם אם הוא עונה איש"ר כדבעי. וכן מבואר בחרדים (פרק ז' מהלכות תשובה) דאם עונה יהא שמייה רבה בכל כחו, מוחלין לו כל עוונותיו.

ג) עוד שם בגמרא, אמר ריש לקיש כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי גן עדן. וכאן הרי שינה הנוסח ממימרא הקודמת, דמקודם אמר לשון אמן יהא שמייה רבה, ור"ל אמר רק אמן. ומביא פסוק ע"ז, שנאמר פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים, אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן, מאי אמן, אמר ר' חנינא א-ל מלך נאמן.

ד) והנה בכיארור המימרא אמן יהא שמייה רבה "בכל כחו" פירש"י (ומובא גם בתוס'), דהיינו "בכל כוונתו". ובתוס', ר"י אומר, בפסיקתא בשם ר' ישמעאל בן אלישע, כשישראל נכנסין לבתי כנסיות ועונין אמן יהא שמייה רבה בקול רם, מבטלין גזירות קשות. ומסביר באריכות שראה כמה גזירות שנגזרו ל"ע ושאל איך יסבלו גזירות כאלו, והשיבו לו שכשישראל נכנסים לבתי כנסיות ועונין אמן יהא שמייה רבה, מבטלין כל גזירות קשות.

ענין יהש"ר בכל כחו — ביאור נפלא

ה) ולכאורה דברי רש"י ל שפי' בכל כחו — בכל כוונתו, צריך ביאור, שעוקר דברי חז"ל ממשמעותם, ומוסיף בכל כוונתו. וגם התוס' מסכים לדעת רש"י ל, ומוסיף "בקול רם", והוא ג"כ תמוה, מנין להתוס' שהכוונה הוא בקול רם.

אך י"ל כי באמת הכוונה לשני הדברים, הן לכל כוונתו והן לקול רם, כי קול רם לאו דוקא שיצעוק בקול הכי גדול, דהלא כ' המגן אברהם (סימן נ"ו) בשם רבינו יונה, דאלו המגביהים קולם יותר מדאי, ובנ"א מתלוצצים עליהם, לא יעשו כן כי גורמים לחטא ע"י שיתלוצצו מהם. והלא אינו מחולק על התוס' שכתבו דצריכים לצעוק בקול גדול.

אך הפשט הוא דכאמת כל אחד ואחד מאלו הא בהא תליא, כי מטבע האדם, כשהכל אצלו כראוי וכרגיל, הוא מדבר כרגיל בקול נמוך, במתינות ובדרך נחת. אך כשמישהו מרגיז אותו, אז הוא כבר צועק בקול גדול, ואם הרגיזו אותו עוד יותר, הרי הוא צועק בקולי-קולות. וזהו ענין בקול רם, דאין המכוון שהוא מרגיש בעצמו שאם יצעוק יותר יפעול יותר, אלא דזהו כבר פועל יוצא מגודל כוונתו, דמכיון שהוא מכוון ביותר ונוגע לו ביותר, ע"כ הוא צועק בקול גדול יותר, והיינו דמכיון שעונה איש"ר בכל כוונתו, ע"כ הוא צועק בקול רם.

(ו) והנה באמן יהא שמיה רבה הרי עיקר הכוונה צריך להיות שימחה הקב"ה זכרו של עמלק, ושיהי' שמו שלם וכסאו שלם, ויתקדש שמו ית' בכל העולמות, לעולם ועד, זהו עיקר הכוונה שצריכים לכוון בעניית אמן יש"ר.

בענין כוונה יש מדרגות שונות, יש אנשים שמכוונים רק כמו בשאר דברים שהוא עושה בתורת מצוות אנשים מלומדה. ויש אנשים שמכוונים ביותר, כי הוא חושב ומתכוון על ענין חילול שם שמים בעוה"ר, איך שאומות העולם שקטים ושלוים ועם ישראל נמצא בגולה אחר גולה, ודבר זה כואב לו ביותר, ונוגע ללבו החילול שם שמים שיוצא מזה בעוה"ר. ובאופן זה נתעורר והוא מתלהב בעת אמירת אמן יהא שמיה רבה, בכל כוונתו, שיתקדש שם שמים בעולם, ואז הוא עונה יהא שמיה רבה בכל כוונתו, ולכאורה איך שייך כל כוונה, מקצת כוונה במחשבת האדם, הלא אין שייך לחלקו, או שחושב או שאינו חושב, איך אפשר לחלק מחשבה לשנים, ואם היה מדבר רק לצדיקים שמתנהגים בנסתרות, הרי יכולים לחלק הכוונה, אם הוא מכוין בכוונות פשוטות, או שמכוין בדרך הנסתר, אמנם דברי רש"י ז"ל הם גם לאנשים פשוטים, שלומדים דברי רש"י בגמ', וא"כ צ"כ הכוונה בכל כוונתו.

וע"כ הכוונה כאמור, דאמן יהא שמיה רבה צריך לענות בכוונה הראויה, היינו להעמיק מחשבתו בחילול השם ולהתעורר להתפלל

שיתקדש ש"ש ע"י מחיית עמלק בלב שלם, וזהו ענין כל כוונתו שלא יהי' מחשבה לבד אלא רצונו ותשוקתו וחפצו להתפלל בקשה זו. ואז ממילא יוצא שהוא עונה בכל כחו ובקול רם, כי הדבר נוגע ללבו כנ"ל. ונמצא דשני הפירושים של רש"י ותוס' בקנה אחד עולים, וז"ש רבינו יונה, דאסור לצעוק באופן שבני אדם מתלוצצים ממנו, מפני שגורם להם לחטוא.

ז) והאמת הוא שרואים כן כמציאות יום יום, דאם עונה בקול רם באופן שהוא בכל כוונתו ממש, מקול רם כזה אין בני אדם מתלוצצים, אלא אדרבה מכבדים אותו כי רואים שהוא באמת מכוון לשם שמים, אך אם הוא צועק בקול סתם בלי כוונה אמיתית, אז באמת כנ"א מתלוצצים ממנו וכנ"ל. וזהו כדרך שכתבנו, דקול רם צריך להיות תוצאה ישרה מכוונה אמיתית ושלימה ולא סתם צעקה.

ובאמת מצאתי אח"כ בזוהר הקדוש שכתב בפירוש כמו שאמרתי, דזהו הכוונה בכל כחו ובכל כוונתו, ובפרט לפי המבואר ביעב"ץ ובשאר פוסקים, דנגלה ונסתר צריכים להיות בקנה אחד, וכמו שרואים שכשיש סתירה מסוגיא אחת לסוגיא אחרת בש"ס מתרצים הראשונים כל אחד לפי דרכו, שלא יהא סתירה, כמו כן כשיש סתירה בין נגלה ונסתר צריכים ליישב שלא יהי' סתירה כי נגלה ונסתר תורה אחת הם. א"כ יוצא דהפשט בגמרא כמו שכ' בזוה"ק.

דהנה כ' בזוה"ק (חלק ג' דף ר"כ) בענין אמן יהא שמיה רבה, צריך לעורר כל האברים ולומר בכח (כלשון הגמרא — בכל כחו) ועל ידי זה משכר כח הסטרא אחרא. הרי בפירוש דצריך להיות בכל כחו, בכל כוונתו ובקול רם, וזהו עיקר ענין אמירת אמן.

היאך לבא לאמירת אמן בכוונה

ח) והנה זהו הלכה הפשוטה בעניין אמן יהא שמיה רבה, אך לדאבונינו הרי אנו מדברים מבני אדם שצריכים לעוררם על אמירת אמן בפשטות. איתא בגמרא אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים

קדושת בית המדרש

ז

אמן. הנה ידוע מהישמח משה ושאר ספה"ק, דבכל מקום שאמרו חז"ל אל תקרי כן אלא כן, דלכאורה מהו אל תקרי, איך מוציאים פסוק מפשטותו, אלא דהכוונה לשניהם, אל תקרי רק כך, אלא גם כן באופן זה, אך באמת אינו מוציא מפשט הפשוט בפסוק.

ולענינינו הוא ג"כ כן, דאל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן, דשניהם הא בהא תליא. דהנה ענין שומ"ר הוא מלשון המתנה כמאה"כ ואביו שמר את הדבר, שצריך לישב ולהמתין על זה, דע"י שהאדם יושב ומצפה מתי תבוא לידי, עי"ז באמת יבא לדרגת שאומרים אמן, שיענה אמן כדבעי. והאמת הוא כן בכל אדם, דאם יושב ומצפה שיזכה לענות אמן ולהגיע לדרגא הגדולה שיוצא מזה, או שיזכור את ההפסד שיש לו מזה שאינו עונה אמן כדבעי, אז באמת כשהולך לבית הכנסת ומתפלל יודע שצריך לעמוד מוכן לכל אמן שיזדמן לידו, אז באמת יזכה לדרגת "שואמרים אמן", שיענה אמן כדבעי, אך באם אינו בבחי' זו, והוא רק כמזדמן לפניו בפתע פתאום בלי שום הכנה מקודם, ועונה רק מפני שומע את הציבור אומרים אמן, ע"כ אומר ג"כ, אז אין זה בחינת "שמירת אמן", שאינו שומר ומצפה על זה, אז א"א שיאמר אמן כדין וכהלכה. והא ראייה, שרואים בני אדם שאפילו בעת שכבר אומרים קרבנות, אשרי וכו' והם עדיין מדברים דברים בטלים, וכשהציבור עומדים להתפלל שמו"ע אז הוא מחפש את מקומו ואבנטו, ואינו בכלל "שומר אמונים", שאינו שומר ומצפה על עניית אמן, אז באמת אינו עונה אמן כדבעי וכאמור.

(ט) מובא בשולחן ערוך, ואין זה בתורת חסידות אלא הלכה בשולחן ערוך, בסימן נ"ו סעיף א', יש לכוין בעניית הקדיש, ואח"כ ממשוך: ולענות אותו בקול רם, ולהשתדל לרוץ כדי לשמוע קדיש. ולפי מה שאמרנו הוא ענין אחד, דכשמכוין הוא עונה בקול רם, ומה שמסיים ולהשתדל לרוץ כדי לשמוע קדיש, הרי זה ענין נורא, שצריך להשתדל ולרוץ כדי לשמוע קדיש. כמה רחוקים אנו ממדרגה זו. כהיום צריכים להשתדל שלא נרוץ מהקדיש... כשעולה על דעתו כהוה אמינא

שצריך לסדר איזה ענין, הרי כבר אינו נשאר בכיהמ"ד עד לאמירת הקדיש, ואינו מעלה על דעתו אם יאמרו קדיש בינתים כדי שיוכל לענות איש"ר, ומכ"ש שעד דרגת "ולהשתדל לרוץ כדי לשמוע קדיש", כמה רחוקים אנו מזה, והרי זה הלכה מפורשת בשו"ע.

וכאמור דזהו גם ענין שומר אמונים, שהוא יושב ומצפה וממתין מתי יבוא לידו ענין אמירת אמן.

והנה בגמרא שם אמרו ג' מעלות במעלת העונה איש"ר בכל כחו, קורעין לו גזר דינו, מוחלין לו עוונותיו ואח"כ אומר פותחין לו שערי גן עדן.

דחז"ל בענין יהש"ר – נוראים – מעלת התבוננות להפטר מגזירה

(י) אמרו חז"ל, העונה יהא שמיה רבה מברך קורעין לו גזר דינו, ואח"כ אמרו אפילו יש בו שמץ עבודה זרה מוחלין לו עוונותיו, וכשמתבונן בזה חרדה ופחד יאחזנו. איתא ברמ"ק על מ"ש חז"ל המעביר על מדותיו מעבירין ממנו כל פשעיו, הרי לפניך רפואה שכל אדם היה צריך לחטפו בשני ידים. הרי לב יודע מרת נפשו שהוא מלא חטאים, ויש בני אדם שנתעוררים לתשובה בכל יום, בעת אמירת אשמנו כנפ"א או בשכבו על מטתו כלילה אומר וידוי, כמובא במגן אברהם, שיתבונן האדם בחטאים שמצויים בכל יום ויתחרט עליהם, וכמו שהי' נוהג הרבי ר' זושא ועוד צדיקים כנודע.

ומה שאמרו קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, הרי הוא מיוסד על הפסוק ימי שנותינו בהם שבעים שנה, דגזר דינו של האדם נגזר בפעם אחת, שכותבים את הגזר דין פעם אחת לכל השבעים שנה שיחיה. ולפעמים אנו רואים איזה אדם שנעשה פאראליזירט ל"ע ע"י עקסידענט באויטא, שצריך לעשות לו ניתוח ולהעביר מגופו יד או רגל שלא יזיק לשאר הגוף ח"ו, והרי זה גזר דין של שבעים שנה, שהוא

הולך עם הגזר דין הוזה כמשך שבועים שנה, כי הגזר דין כבר נגזר בשמים, והדבר תלוי בו, כשהוא בא כעת לבית המדרש, ואינו יודע מה שגזרו עליו בשמים, הרי לא ראה את הגזר דין שלו שנגזר עליו קודם שנולד, אך האדם צריך להתכונן בזה ולהכין א"ע בכל רגע ורגע כי הרי לא ידע מה יולד יום, וע"כ כשנכנס להתפלל צריך להתכונן היטב בדבר זה ולהתפלל ולענות איש"ר כראוי ואז הרי יכול לקרוע את הגזר דין שנגזר עליו כאמור, דאולי באמירת יהש"ר עכשיו תלוי אם הגזירה שנגזרה עליו היום יתקיים או יתבטל...

חיך תלויים ברגע זו של תפלה! אנא חוסו על עצמכם!

יא איתא במדרש (מובא בספה"ק תניא) אודות אותם שמדברים בעת אמירת קדיש, פעם אחת מצאו אליהו ז"ל ועמו ד' אלפים גמלים טעונים, אמר ליה מה אלו טעונים, אמר ליה אף וחימה, למה, אמר לו לעשות נקמה באף וחימה במי שמפסיקין בין קדיש לברכו ובין קדושה לקדושה בין קדוש לברוך בין ברכה לברכה בין פרק לפרק, בין אמן יהא שמיה רבה ליתברך ע"כ. עוד איתא במדרש במפורש, שכל הגזירות רעות מתבטלים על ידי עניית יהא שמיה רבה.

וצריך האדם להתכונן בזה, כשנוסע על הדרך, ונחתם איזה גזר דין ל"ע באותו יום או יום שלפניו, שביום ההוא יסע וממולו יסע אויטא אחר, וצריך משהו להתקלקל שם והקאר שממולו יתבלבל ח"ו ויתקע באויטא שלו, הרי זה מעשים בכל יום, וכמו ששמענו רק בשבוע שעבר שיהודי אחד נסע בכביש, ולא שתה יין מקודם והי' במנוחה ובמלוא השכל, וממולו נסע גוי אחד שנתנמנם באמצע נסיעתו ועי"ז נסע לתוך הקאר של זה וקרה אסון ל"ע עם כל משפחתו של הדריווער היהודי שנסעו בקאר, וכי דברים אלו הם מקרים בעלמא, הלא הכל בידי שמים, והכל כתוב וחתום מקודם.

יב) וצריך האדם להתבונן בכל זה בעת עמדו בתפילה לפני הבורא ית"ש, הלא האדם נוסע מדי יום ביומו עם האויטא, וא"א לאדם לחשוב מחשבות בדיוק איך שבעת שיסע על הרחוב שלא יסע ממולו איזה גוי שהי' שיכור ח"ו וכנ"ל, אבל אלמלא היה עונה באותו היום יהא שמהי רבה בכל כחו, הרי היו קורעין לו גזר דינו, אפילו אם נגזר עליו ח"ו הרי קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, וע"כ צריך להתבונן בעת עמדו להתפלל מי יודע מה יכול לקרות אתו, אם לא עכשיו אימתי, והגזר דין אפילו אם אינו על היום, יכול להיות שהוא נגזר על זמן שלש שנים מהיום, או בעשר שנים, מי יודע מתי, והרי כאו"א מודה שכל המקרים האלו ל"ע יכולים לקרות גם אצלו. ואפילו מי שהוא קר ביותר וכל הרגשים נתבטלו אצלו, אפילו הכי הלא כל אחד יודע בעצמו שהוא מלא חטאים בעוה"ר, ושעל החטאים יש עונשים גם בזה הוא מאמין, וא"כ איך ישכח האדם מכל אלה ולא יתבונן בעצמו כשעומד להתפלל.

בפרט בזמן הזה, שכל הדרכים בחזקת סכנה, ואנו שומעים מעשיות משונות משנים קדמוניות, כגון שא' נסע ביער וגזלנים התנפלו עליו, יכול כ"א לחשוב — אני לא הייתי נוסע ביער לבדי, איך יכול להיות משוגע כזה לנסוע ביער, ולתעות שם בקרעטשמע במקום רוצחים וגזלנים. דבר כזה לא היה עולה על דעתי בשום אופן...

וכדבר הזה יתכן שבעוד מאה שנה מהיום יחשבו בני אדם, איך זה יכלו לישב בתוך קאר, אלמלא הייתי חי אז לא הייתי נכנס בתוך אויטא, מקום סכנה כזה? איך אפשר לישב בקאר, שנוסע אחד סמוך לחבירו ובסטיה אחת שלא כהוגן כבר עשה תאונה בהשני ויצאה נשמתו ל"ע. והרי זה דבר נורא, וגרוע אלף פעמים ממורא הגזלנים.

יג) ואלא ע"כ התירוץ, דכל שנותיו של האדם על האדמה הוא מלא סכנות, והרבה דרכים למקום, אינו צריך לעשות דין בהאדם דוקא על ידי קאר או אופן אחר. אך בעת נסיעתו בקאר יש ענין של השטן מקטרג בשעת הסכנה. וכמ"ש החפץ חיים משל למי שחטא נגד המלכות והממשלה, שעשה איזה רעוואלוציאנערן חטא אשר מגיע לו בעד זה

קדושת בית המדרש

יא

תפיסה או תליה, או מיתה אחרת, אז מעמידים הרבה שומרים, פאליצי ושומרי הגבול שלא יברח דרך הגבול למדינה אחרת, ואמנם הקב"ה אינו צריך לכל אלה, כי כשהאדם נחלה ל"ע הרי כבר אינו יכול לזוז מהמטה ואינו יכול לברוח, אנא מפניך אברח.

ואת כל אלה גורמים החטאים, והקב"ה נתן להאדם הדרך לינצל מכל המקרים האלו, כשמתפלל ועונה אמן יהא שמיה רבה בכל כחו קורעין לו גזר דינו. הרי זה דבר מפורש בגמרא, בזוה"ק, בשו"ע, ומי הוא אשר יעיז להרהר בזה שהוא דבר ברור בתכלית הברור, וזהו לא רק גאראנטיע אלא שהוא הבטחה על כל דרכיו שנוסע, שבעזרת ה' יעבור הכל כהוגן ויצא בכי טוב ויכנס בכי טוב, מוחלין לו כל עוונותיו, עד שאינו צריך לדאוג כלל פן יגרום החטא, דהלא כל עוונותיו נמחלו ע"י עניית איש"ר כראוי.

דע מה שתשיב ליצר הרע — ולנצחו

יד) ובטח ישנם כאלו שאומרים, מה אפשר לעשות, הרי היצר הרע מכשילו שלא יענה איש"ר כראוי. עכ"פ צריך האדם לידע, דאלמלא היצר הרע לא היה לו השכר של קורעין לו גזר דינו, ושאר השכר שנותנים בעד עניית איש"ר, וזהו כחו של היצה"ר, כי היצה"ר דוחהו לישן, או לשוחח בעת התפילה, או שיחשוב מחשבות זרות שלא מענין התפילה, ושלא יענה אמן יהא שמיה רבה כהוגן. אבל לפי מה שאמרנו, הרי כשיתבונן האדם יוכל להתגבר על היצה"ר ולכוון כראוי בעת עניית איש"ר, כי בנפשו הוא. ובאמת הוא ספק אם אינו מתחייב בנפשו, כשהי' לאל ידו לבטל הגזר דין שנגזר עליו, ע"י עניית איש"ר כראוי, ולא ביטלו, אולי הוא מתחייב בנפשו ח"ו, על שלא ביטל הגזירה בכח עניית איש"ר, ואכמ"ל בזה.

טו) הרי זה דבר פשוט, בלי שום חולק כלל, אין זה מחלוקת ר' מאיר ור' יהודה, או ר' יהודה וחכמים, אלא הוא הלכה פסוקה לכו"ע, דקורעין לו גזר דינו ומוחלין לו כל עוונותיו.

לבטל עין הרע

ויש להזכיר בענין זה עוד פרט, מ"ש החיד"א ז"ל בספרו מדבר קדמות, דבגמ' בבא מציעא כשמביא דעות על המקרים של בנ"א, אמר רב ורוכס בעין הרע, שרוכס מתים בעין הרע ל"ע. ולכאורה תמוה, הלא כשברא הקב"ה את העולם, לא תהו בראה לשבת יצרה, וא"כ הענין של עין הרע הוא דבר פלא, ולדברי ספה"ק זרע קודש בשם הזוה"ק, אשר עין הרע לאו דוקא שהוא מקנא בהשני ונותן עיניו בו, אלא כל דבר שמתפעלים ממנו ביותר הרי זה גורם כבר עין הרע.

ולפי"ז יפלא ביותר ענין עין הרע, דהלא הקב"ה ברא את העולם שיתקיים, ואם אינו הולך בדרך הישר ל"ע הרי לא שייך ענין עין הרע, דמי פתי יסור הנה לשים עיניו בו, דאף שמתפעלים איך שסטה אדם כ"כ מדרך הישר, אבל אין זה בגדר עין הרע, דהלא כתיב ובחרת בחיים ומה איכפת לך באינשי דלא מעלי. אבל כשהאדם מתנהג ביושר, הרי הוא בסכנת עין הרע של בנ"א ח"ו, כיון שהולך בדרך הישר בודאי שיתפעלו ממנו בנ"א, וא"כ נמצא חוטא נשכר.

טז) וכותב החיד"א ע"ז, דהעוונה ארבעה פעמים אמן בכל יום, ניצול מעין הרע. כי אין הקב"ה מביא מכה אלא א"כ הקדים רפואה תחילה כאז"ל, וכל מחלה יש לה רפואה, כי קרוב אליך הדבר מאוד. למשל, מלחמות, מלכיות מתגרות זו בזו, כן מלחמה, לא מלחמה, וכל היום חושבים איך להגין ע"ע מפני חרב המציק ח"ו, מטכסים עצה בכלי נשק איך להתגבר על השונא, אבל באמת כל זה לא יועיל, כי הכל בידי שמים, וכמו שרואים בחוש, שכל החשבונות אינם שוים כלום כשבאה המלחמה. והנשק היחיד שיש לישראל הוא לענות אמן יהא שמיה רבה בכל כחו, אז קורעין לו גזר דינו, שזה כולל הכל, הן מה שבא בידי אדם והן גזר דין שהוא בידי שמים, ונשק זה א"א בידי שום אומה ולשון לבטל, לא הערבים, לא האמעריקאנים ולא רוסלאנד. הוא הכח החזק ביותר בעולם שהוא כתריס בפני הפורעניות, מיום שניתנה מצוה

זו עד היום הזה, ואין שום כלי זיין שיוכל לבטל נשק זה שיש לישראל — עניית איש"ר.

י"ז) המהרש"א שם בשבת דף קי"ט כ' (ומובא ג"כ בספה"ק שומר אמונים), דשערי גן עדן היינו שפותחין לו השערים, דכשיבוא לעולם העליון יכול להיכנס בכל היכל שבג"ע, וללמוד תורה כחפצו בכל מקום.

הבה נתבונן, כשישאלו את האדם כשהוא בא לעולם העליון, באיזה בית מדרש רצונך ללמוד, נותנים לך ברירה, בית מדרש של החתם סופר, אצל הגר"א, בעל שם טוב הקדוש, רש"י, ריטב"א, אב"י, רבא, אז בודאי יבחר כ"א כפי שכלו, האחד ירצה ללמוד אצל הבעל שם טוב, השני אצל הראשונים, ראשונים כמלאכים, הוא יכול לברר לעצמו איזה מקום שירצה, אמנם ביודעו שהוא ברירה היחידה שיש לו, כי שם מקומו שישאר לעולם ועד, הרי זה ברירה קשה. אבל כשפותחין לאחד כל שערי גן עדן הלא בידו לעייל וליפוק בכל חדר והיכל, היש דבר טוב מזה, ולכל זה זוכה ע"י יהש"ר בכל כחו כמ"ש במהרש"א שם.

חשיבות מוחלין לו כל עוונותיו

יח) ובזמני התשובה יש זמנים הרבה, יש זמן של ערב שבת, לאו כל אדם זוכה לשוב בתשובה בכל יום, ישנם כאלו שעושים תשובה בערש"ק, וע"י בספה"ק סידורו של שבת שמאריך בזה, ויש שעושים תשובה ביום ערב ראש חודש. אמנם בזמנינו שרק מתי מעט שבים בתשובה בזמנים אלו, הרי יש עכ"פ זמן של חודש אלול, שיש להאדם להתעורר עכ"פ אז, דהלא לב יודע מרת נפשו באיזה מצב אנחנו נמצאים, כאו"א לפום דרגא דילי, ויכול לעבור עליו חודש אלול, וראש השנה, ועדיין יכול האדם לומר איזה דבר צחות, אשר רואים מזה שאין עליו פחד יום הדין כלל וכלל.

יט) ושמעתי מאחד ששמע מאחד שהי' אצל הרה"ק מצאנו בעל דברי חיים זי"ע, בשבת שחל להיות ט"ו באב, ובעת סעודה שלישית

קדושת בית המדרש

התלהב הרה"ק מצאנו בדברי מוסר והתעוררות, באמרו, מורי ורבותי, הגיע זמן חמשה עשר באב, "א ווערימל אונטער די ערד ציטערט שוין פון פחד יום הדין", ונפל אימה ופחד על כל המסובים, רשפי אש שלהבת.

אמנם לדאבונינו מי שמשוקע כ"כ בהבלי הזמן ואיננו מרגיש כלל, ובכלל נחלש כח ההרגשה בזמנינו. בימים מקדם היה להם ב' זמנים שהיו מתעוררים ביותר, ממש פקע איגרא, והם, ביום א' דסליחות בעת אמירת אשרי יושבי ביתך, הי' התעוררות גדול מתוך פחד יום הדין, וכן בעת אמירת הלל כליל פסח הי' התעוררות מתוך אהבה והודאה.

(כ) אמנם כהיום, כשמתכוונן איך שעבר עלינו כבר יום א' דסליחות, אמרנו אשרי ועדיין אין לנו ההרגש האמיתי של תשובה, רואים מזה באיזה פנים אנו ניגשים ליום הדין, שכבר חלף ועבר זמן ערב שבת, זמן ערב ראש חודש, אלול, וראש השנה, ועדיין הוא בקרירות ואינו מעלה על דעתו לשוב בתשובה אמיתית.

עכ"פ הרי כל בר דעת רואה שמתקררים כ"כ שצריכים התעוררות גדול שנזכה לשוב עכ"פ מיראה, ולאידך גיסא הרי אנו מלאים חטאים עוונות ופשעים, גם בענינים שהם בכלל דברים המותרים, בבחי' קדש עצמך מותר לך, עאכו"כ בדברים האסורים, וכענין זה של עניית אמן, אשר אם יעשה האדם חשבון הנפש, כמה פעמים הי' לי כוונה ראויה בעת עניין אמן, כמה ענייתי וכמה לא עניתי, הלא תסמר שערות ראש, אשר כאו"א יודע בעצמו איפה הוא עומד בענינים אלו.

(כא) ידוע שאין הקב"ה מוותר כלל, וכדברי הגמרא כל האומר הקב"ה וותרן יותרו מעוהי, ובעלמא הדין הרי יש לו הכרירה לשוב בתשובה שלימה, עד שיבא לעולם העליון, כי אז כבר מאוחר מדי. ויש שני חלקי התשובה, מקודם צריך חרטה גמורה, עצם הקבלה שלא לחטוא עוד, ואח"כ בא החלק השני של התשובה, לעקור מן השורש את כל הקליפות שנבראו ע"י עוונותיו ל"ע, כי לאחר מאה ועשרים שנה סובלת הנשמה מאוד מקליפות ההם שנבראו ע"י חטאיו. וידוע

דבדורות קדמונים היו מטכסים עצות וסגולות לזה, היו כאלו שכתבו בצוואתם שיעשו בהם ד' מיתות בית דין, ויש שציוה להכריז בחרם שבניו לא ילכו אחר מטתו, כדי שגם כל כוחות הטומאה שנולדו מחטאיו לא ילכו אחר מטתו (כמו שבניו אין הולכים). כאו"א חיפש סגולות ועצות מה לעשות, והי' שורה פחד גדול בענינים אלו, דהלא יום המיתה הוא דבר נורא ואיום.

וכותב הרמ"ק איזה עצות איך להפטר מהחטאים, יש עצה של גלות מכפרת עון. — וכבר נודע מהני תרי אחים הקדושים הרבי ר' אלימלך ואחיו הרבי ר' זושא זי"ע שהלכו גולה אחר גולה עבור כלל ישראל, הרי זה לצדיקים ובעלי מדרגה, אבל לאנשים כערכינו הרי יש ענין התשובה בפשטות.

והנה עונש הגלות הוא קשה מאוד ל"ע, להיות נע ונד יומם ולילה. אך יש עוד עצה, יסורים ל"ע, דהיינו ע"י יסוריו נמחלים לו עוונותיו. הרי כאו"א יודע שזהו ענין קשה מאוד, אפילו על כאב ראש מעט מזעיר כבר לוקחים תרופת אספירין ועוד מעדיצינען, כי קשה כח הסבל כובד היסורים ל"ע.

עוד עצה יש, והוא עונש העניות ל"ע. דלות הוא עונש קשה מאוד, כשאין לו לחם לאכול ובגד ללבוש ל"ע. הרי זה יסורים גדולים ל"ע, ואפי' כשלעצמו יכול לסגף, א"ע, אבל אנחות ילדיו ובני ביתו שאין להם פת לחם, הרי זה דבר קשה מאוד בעבורו.

גם העונש של מי שאין לו בנים ל"ע הרי הוא ממש דומה למת ל"ע. מי יוכל לסבול בכל אלה. אך בכל זאת הרי צריכים למרק א"ע מהעוונות, ואוי ואבוי אם ישאיר את כפרת העוונות לעולם העליון, כי שם עונשו קשה ומר. כמ"ש הרמב"ן ז"ל בשער הגמול, דאפילו יסורים קלים בעולם העליון קשים פי שבעים מיסורים קשים שבעולם הזה, ואפילו יסורי איוב, וא"כ מי פתי יסור הנה להשאיר ענין מירוק עוונותיו לאחר מוע"ש.

וכ' הרמ"ק ז"ל, דהעצה הכי טובה לזה הוא להיות מנעלכים ואינם

עולבים, להעביר על מדותיו, כשמבזים אותו ואינו עונה כלום, רק שותק. ובאמת היצר הרע מפתהו להאדם שלא יעמוד מן הצד כשמבזים אותו, ומובא גם מבעל שם טוב הקדוש זי"ע, דבעת אמירת "אלוקי נצור" יתפלל שיהיו לו בזיונות בעד כפרת עוונותיו, וזהו סגולה לכפרת העונות, וכשבא לידי מעשה לא יכעט בכזיונות אלו.

כב) ולדאבונינו רואים שכשבא לידי מעשה הרי כשמבזים אותו קשה כח הסבל, ואפילו אם למד ספרי מוסר, וקיבל על עצמו להיות מעביר על מדותיו אינו יכול לעמוד בנסיון, וחושב לעצמו, בפעם הזאת מוכרח אני להשיב לו כגמולו, כי בלא"ה יחשבו בנ"א שהצדק אתו, ועוד "לומדישע פשעטלעך" כאלו שמחדש בדעתו כדי לענות למי שמבזה אותו.

ולזה נותן הרמ"ק עצה שהוא טוב יותר מכל העצות, וקל לקיימו, כי אינו צריך להתענות על זה, אינו צריך להסתגף בגלגול שלג ואינו נענש בגיהנום, והעצה לכפרת העונות שנותן הרמ"ק הוא עניית אמן יהא שמיה רבה בכל כחו, ואז מוחלין לו כל עוונותיו כאמור לעיל. וגם קורעין לו גזר דינו, ויש נוסחא קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, ובתניא מובא הלשון (סימן נ"ו ס"ב) יש לכוין היטב באמן יהא שמיה רבה, שכל העונה אמן יהא שמיה רבה בכל כח כוונתו קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה.

להיות בגן עדן במחיצת גדולי הדור

כג) כבר אמרנו דעל ידי עניית איש"ר יש לו הברירה לאחר מוע"ש, שיכול לברר לעצמו איפה שרוצה ללמוד בגן עדן, באיזה בית מדרש. והנה כמה יחזיק האדם טובה כשאומרים לו שיכול ללמוד יום אחד פה ויום אחד בהיכל אחר, חודש אחד בביהמ"ד זה וחודש השני בביהמ"ד אחר, בודאי שיחזיק טובה למי שאומר לו כן, וכשעונה איש"ר יש לו כל הברירות.

יודוע מאמר בנ"א דכשהאדם מתעמק הרבה בדברי הרשב"א יכול להיות במחיצת הרשב"א, אך כאמת לא מובא דבר כזה בשום ספר, ואדרבה, הרי יש כמה בחינות בלימוד התורה, מי יודע אם תורתו שלמד הוא לשמה, אם אינה לקנטר, או עבור כבוד וכיוצא, ומי יודע אם יזכה ליכנס להיכל של איזה צדיק, אולי הוא רק כשלומד תורה לשמה ממש, וכשמתייגע ביותר בעד התורה הק', עכ"פ הרי אינו בטוח אם הוא כן באמת, שיכול להיות במחיצת צדיק או גאון פלוני כשהתייגע בדברי תורתו, אבל גבי עניית אמן יהא שמיה רבה הרי הוא מבואר בגמרא בפירושו, שפותחין לו שערי גן עדן, ואין לזה שייכות עם הלימוד, רק עם תפילתו.

ולמשל, אם אחד עוסק בתורה ומתקשה בהבנת איזה סוגיא, ופתאום יאמרו לו שעוד מעט יבא הריטב"א לפה ותוכל לשאלו שאלה זו, או שאם תלך קילאמעטער תוכל לפגוש את הריטב"א ולשאלו פשט בסוגיא זו, אז בודאי שהאדם הי' גוזל זמן לעצמו והולך לשאול את הריטב"א בעצמו פשט בהגמרא, הרי זה תורה, ומה לא יעשה האדם בשביל התורה. אך כשאומרים לו שעוד מעט יאמרו קדיש וצריך לענות איש"ר, לא יעלה על דעתו שכזה תלוי הכל, שכשיבוא לישיבה של מעלה יוכל להיות בהיכלות הרבה צדיקים ולהשתעשע אתם בדברי תורה, ולשאל אותם מה שקשה לו בגמרא, ולכל זה זוכה ע"י שעונה אמן בכל כחו.

תענוג של לימוד תורה בגן עדן

כד זאת ועוד, ידוע מה שפירשו בספרים במ"ש הגמרא (ע"ז י"ז ועוד) על אודות בעלי תשובה שיצא ב"ק פלוני מזומן לעוה"ב, בכה רבי יש קונה עולמו בשעה אחת. ומפרשים הכוונה לבכיית רבי, דלכאורה הי' לו לשמוח, וכי יעלה על הדעת שרבי הי' מקנא לא' מישראל שיצתה בת קול שמזומן לחיי עולם הבא. ברם הרי שא"א לומר שמי שעובד ה'

שבעים שנה או יותר יש לו גן עדן כמו שיש למי שקונה עולמו בשעה אחת, בודאי א"א לומר כן.

ופירשו הכוונה, דידוע דמלכותא דרקיעא כעין מלכותא דארעא, וכמו שבעוה"ז יש בין הולכי בית המדרש כמה מדרגות, כמאמר המשנה ארבע מדות בהולכי בית המדרש. יש שמייגע א"ע בתורה וזהו התענוג שלו, וכמו שאומרים דאלמלא היו בעלי עבירה מרגישים הנעימות והמתיקות שמרגיש העוסק בתורה כשלומד איזה סוגיא, הרי היו מניחים כל תענוגי עולם הזה ועוסקים רק בתורה, ואין שמחה כהתרת הספיקות, ויש עוד דרגא שבאים לבית המדרש, ומסתכל כל הזמן על השעון שהזמן יעבור מהר, כדי שיוכל לבטל הזמן בניקל, ואפילו אם רואה שהשני לומד, תבא עליו ברכה, אבל הוא אינו רוצה ללמוד ומתחמק מזה, וכל רצונו הוא רק לפטור את הזמן בלך ושוב. וכדבר הזה הוא גם במלכותא דרקיעא, דהקונה עולמו בשעה אחת, אף שזכה לעוה"ב, אבל הוא מסתובב למעלה בגן עדן אנה ואנה, כי אין לו מה לעשות, ורואה כל היום איך שאחרים לומדים, ורוצה שיעבור כבר הזמן, וכן עובר עליו תמיד. משא"כ מי שהתייגע בתורה ועבודת ה' בהאי עלמא, הרי יש לו מה לעשות בעולם העליון.

וכן מבואר בזה"ק ובכתבי האריז"ל, דמה שלומד האדם בעולם הזה הוא מזונותיו בעולם שכולו ארוך, כמו שיש לו בעוה"ז הנאת אכילה גשמית, כמו כן יש לו הנאת אכילה מהתורה ומצוות שקיים, והם הלבושים של האדם בעוה"ב.

כה) וכשעשה תשובה רק ברגע א', למשל אם שמע שההולך לציון הקדוש של הרבי ר' אלימלך זי"ע מליזענסק לא ימות בלי תשובה, אז בטח שהוא דבר טוב, אם שב בתשובה לבסוף, אך באמת צריך לדעת שאין זה בפשטות, שאינו מת בלא תשובה, אלא הרהור תשובה, וממילא אף שהי' לו הרהור תשובה, אמנם מה יעשה עם כל המקטריגים וכוחות הטומאה שעדיין הם בתוקפם כי לא הי' לו כמה לבטלם, ומוכן בעבורו שאול תחתיות והרבה מלאכי חבלה רוצים להפילו לשם ל"ע,

ואפילו אם יעבור דרך כל אלו המסטינים ומקטריגים וירצה לירש גן עדן, אין לו מה לעשות שם כאמור לעיל שלא עשה כלום בעניני תורה ועבודה בעוה"ז, וע"כ כשחושב איך שלא ימות בלי תשובה, יותר טוב שיחשוב האדם מה יעשה כשיגמור כבר עם כל המקטריגים שעומדים בדרכו לג"ע, ולזה העיקר שיעשה השתדלות שיוכל לזכות לתורה בעולם שכולו טוב, וכמובא בספרים דאם מייגע א"ע בעוה"ז להבין איזה ענין בתורה ואינו מבין, אז לעולם הבא מסבירים לו מה שהי' קשה לו, ולפי"ז כל מה שלומד יותר תורה בעולם הזה הרי יש לו מזה תענוג בעולם העליון, כי שם אין מחלקים תפוחים או בארן, ועוד מאכלים לקינוח ולתענוג, רק תורה ומזה יש לו להאדם הנאה שם.

הלב מתמוגג ממה שיכולין להשיג באמירת יהש"ר

כו) ובמשנה דאבות, יפה קורת רוח שעה אחת בעולם הבא מכל חיי העולם הזה, ואם נשקול את כל תענוגי האדם בעולם הזה, עם כל הטעמים שהרגיש בעינים גשמיים בעוה"ז, מכל ימי חייו, נגד רגע אחת בעולם הבא, האחרון שקול יותר, עאכו"כ כשנותנים לו ההזדמנות שיוכל לעסוק בתורה בעולם העליון, ולא לימוד התורה סתם, אלא לימוד התורה ביחד עם הצדיקים שבכל הדורות, ביחד עם התנאים, אמוראים, ושאר הצדיקים, הרי זה תענוג גדול כמובן, ולכל זה אפשר להגיע ע"י שעונה אמן בכל כחו, בכל כוונתו, הרי לפנינו גדול הענין של עניית אמן, וכשעוברת עליו תפילת מנחה, שחרית, מעריב, ואינו עונה כראוי הרי מובן מזה גודל החסרון מה שמאבד בידים. ובפרט לפימ"ש בזוהר הקדוש, ומובא בספה"ק שומר אמונים ג"כ, דהעונה אמן בכל כחו וכוונתו הרי הוא נמצא בעוה"ב בהיכל סמוך להיכלו של מלך המשיח, ושם בג"ע זוכה ללמוד תורה מפיו של משיח בעצמו, ראה עד היכן הדברים מגיעים.

עם הארץ יכול להגיע למה שאין זוכין לומדים מופלגים

כז) עוד מובא בספר ואמרו אמן בשם ספר קדמון, דהעונה אמן כראוי זוכה להיות במחיצת כל הצדיקים, וכשמתכוננים בזה הרי רואים מזה דבר נפלא, דלפעמים רואים אנשים פשוטים שאינם יודעים לכאורה צורת אות, יושבים בכית המדרש ואומרים קצת תהלים ומעמדות וכדומה, ולאחר מוע"ש זוכה להיות במחיצת כל הגדולים, ממש עולם הפוך ראיתי, כי לעומתו הגדול בתורה ותלמיד חכם ישב בדד וידום בצד מרוב בושה, כי אף שזכה לגן עדן, יזכה לזה רק מכח התורה שלמד, וכפי מדריגת התורה שלמד, ואיש פשוט זה שלא ידע צורת אות, ברוב תמימות ענה אמן בכל כחו ואמר מעמדות, ישב בישיבה של מעלה בין כל גדולי הדורות, ויתמה הרואה, וכי זהו עולם האמת? איה היושר וצדק בזה?

והתי' בזה, דהוא עולם האמת לאמיתו, וכמו שרואים ממאמרי חז"ל וספה"ק שהזכרנו. דהאיש פשוט זכה לזה מחמת שענה אמן כדבעי והוא, התלמיד חכם, לא ענה אמן בכל כחו וע"כ לא זכה לזה כנ"ל, ואף שהי' לומד גמרא על סדר הש"ס, ולמד אגדות הש"ס, ולא התבונן בגודל הענין של איש"ר, וכנ"ל. והסיבה לזה כי בעת שהבעל תפילה התפלל תפילת שמונה עשרה בציבור לא זירז עצמו לעמוד הכן על מקומו ולידע שעוד מעט נצטרך לענות אמן יהא שמיה רבה, וצריך לחשוב בעצמו, בעד כל חללא דעלמא לא אוותר מעניית אמן כדבעי, והוא יקר מכל הון, ויותר מזה אינני צריך. אבל איש עם הארץ הזה אכן קיים זה כדבעי ולפיכך בדין הוא שיטול שכרו.

חומר המדלג על עניית אמן

כח) וכעת נדבר אודות חומר הענין אם אינו עונה אמן. מובא בתניא (סימן נ"ו) דמי שאינו עונה אמן, אז כשהוא בעת צרה ח"ו

קדושת בית המדרש

כא

נועלים בעדו שערי שמים. כמו כן ידוע מ"ש הגאון מהרש"ם זצ"ל בספרו דעת תורה, בהסכמתו לספר הפנים, דהעונש ע"ז ג"כ מה שנחלש מאוד מצב הפרנסה, הוא ג"כ עבור שאין עונים אמן כראוי (והוא ענין שרואים גם בזמן הזה), ומביא עוד טעמים על חוסר הפרנסה.

וכתב רבינו בחיי בפרשת בשלח (ומובא גם באורחות צדיקים) דאם אינו עונה אמן בכל כחו בכוונה, יורד לדיוטא התחתונה של גיהנום, ששם חשכו מכופל, ומי שנכנס לשם אינו יוצא מהם לעולם ועד, ממש לשון מבהיל ואיום.

גורם ח"ו לבניו שיהיו יתומים

כט) ומביא עוד בשם ספר א' דבאם אינו עונה אמן יש לו דין רוצח, שגורם לבניו שיהיו יתומים, ונוסף לזה שגורם שבניו יהיו יתומים ל"ע הרי גורם להם שאין להם מי שיגדל אותם, והם תמיד בבחי' נשכרי לב ל"ע, בלי אב, ואין להם עם מי להתייעץ, ואם גרם לזה ע"י מעשיו, שלא ענה אמן כראוי, נמצא שגם זה שבניו יתומים הכל עולה על חשבונו ח"ו.

למה דוקא קדיש לעילוי נשמה

ל) ובאמת רואים גודל הענין של עניית אמן גם מזה שתיקנו חז"ל דוקא שיאמר קדיש י"ב חודש לאחר פטירת אביו או אמו, דבאמת צ"ב למה לא תקנו שילמדו הבנים לעילוי נשמתם בכל יום כמה דפים גמרא, איזה פרקים משניות או שיאריכו יותר במצות תפילין, ועוד מצוות שבתורה, ומדוע תיקנו שיאמרו קדיש דוקא, אלא ע"כ רואים מזה שענין עניית אמן יש בו כחות נשגבות ונעלות, אשר על ידה מעלים את הנשמה, אשר א"א לעשות ע"י מצוה אחרת. וגם בתלמידי חכמים שתורתם אומנתם לא מצינו בשו"ע דלצורך עליה לנשמת הוריו ילמוד

יותר שעות וכדומה, אלא אמירת קדיש. ואף שכל תיבה ותיבה שלומד הרי הוא עילוי לנשמת הלומד ולנשמת מי שלומד בשבילו, אעפ"כ כח התפילה הוא גדול מאוד, וכן ביום הכיפורים, יום הקדוש, לא תיקנו חז"ל שילמדו מן הבוקר עד הערב כדי לכפר כל חטאותם, אלא שיתפללו, הרי מזה דהתפילה גדול כוחה ואפשר להגיע על ידה למה שא"א אפי' ע"י תורה.

והנה בענין עניית אמ"ן יש כמה פרטים אשר אינם ידועים כ"כ, כי אפשר לומר כל ימי חייו אמן שלא במקומו ושלא כראוי, והרי זה כאילו לא ענה אמן כלל ועוד יותר גרוע כאשר יבואר לקמן.

מעשה נורא

לא ידוע העובדא ממה שאירע לחסיד אחד שלא ענה אמן, המעשה נזכר בספר הגן, וכתב שצריכים לעיין במעשה זו, והוא מה שקרה לבעל הלבוש, אשר ציווה שבכל מקום שילך יספר מעשה זו כדי לעורר אודות עניית אמן, וא"כ הרי זה דבר בעתו לספר כאן סיפור זה, כי בודאי יש בינינו כאלו שעדיין לא שמעו מעשה זו.

בעל הלבוש הי' מגדולי הפוסקים בדורות הקודמים. כשנתקבל לרב בעיר פויזן, באו אליו טובי העיר והביאו לו קאנסוס של העיר. וכמובן דקודם שנסע לשם השלים א"ע בכל מקצועות התורה, ובפרט בענין עיבור החודש השלים א"ע קודם שעלה לכהן פאר בעיר פויזן. ואמר לאנשי העיר פויזן, שהיות ורוצה ללמוד הלכות עיבור החודש ביתר שאת, ובסביבות האשכנזים לא עסקו בסוגיא זו, ע"כ נסע למקומות הספרדים, כדי שיוכל ללמוד אצלם ענין נשגב זה.

בראשית דרכו הגיע לעיר וויניציא, שהיו שם רבים מחכמי הספרים, ופגש שם איזה משפחה ממשפחת אבוהב, ושם למד חכמה זו, וידוע שחלק א' מעשרה לכושים שחיבר הלבוש הוא בענין עיבור החודש, שקיבל במקומות הללו.

לפני שנסע משם כדי לקבל את הרבנות בפויזן, קרה שילד אחד רצה לאכול פרי ובירך ברכת בפה"ע, והלבוש לא שם לב לברכתו ולא ענה אמן (מה שקורה כהיום מעשים בכל יום). דלפי הנפסק בשו"ע צריך לשים לב לכל ברכה ששומע כדי שיוכל לענות אמן.

על ביטול אמן אחת חייב מיתה בידי שמים

(א) כשראה החכם ממשפחת אבוהב שהלבוש לא ענה אמן על ברכת הילד, חרה אפו עליו ונידה אותו בחרם. הלבוש לא ידע מדוע נידהו החכם, וכמובן שפייסו כי חשב שמא פגם בכבודו, ואמנם החכם ענהו, לא פגמת בכבודי, אלא כי לא ענית אמן על ברכת הילד ע"כ אתה חייב מיתה בידי שמים, כמובא דאם אינו עונה אמן פעם אחת הוא חייב מיתה בידי שמים. ואמר לו החכם, דהיות שלא רצה שיקבל עונש חמור כ"כ של מיתה בידי שמים, ע"כ נידה אותו, ובוזה ביטל הגזירה שנגזר עליו. אך בתנאי, דבכל מקום שיבוא (הלבוש) יספר מעשה זה לכל אדם, וכן יצוה לבניו ולביתו אחריו עד סוף כל הדורות, שיספרו מעשה נורא זה שאספר לכבודו כעת.

וכה סיפר החכם: בעת גזירות תתנ"ו הי' חסיד א' באיזה עיר שלא עבר על חטא מימיו. היה אצלו תורה וגדולה במקום אחד ממש, כי הי' עושר גדול וצדיק, וגם מקורב למלכות. ובכל פעם שגזרה המלכות גזירה על ישראל הי' הוא מבטלו.

ויהי היום, שהמלך ציוה לגרש את כל היהודים מבית מלכותו, ויהי עת צרה ליעקב, ופנו לחסיד ההוא שיראה להשתדל אצל המלך להתחנן לפניו על עמו.

החסיד הלך לארמון המלך, ובעת ההוא כשבא לשם הי' זמן מנחה לעת ערב, ואמר החסיד שמקודם שיכנס להמלך רוצה להתפלל מנחה. ואמרו לו אנשי הקהילה שהלכו אתו למלך, שהיות והוא ענין של פיקוח נפשות, צרכי ציבור, צריכים ללכת עכשיו למלך ולא לאחר אף רגע, וכן

עשה החסיד ונכנס לחדר המיוחד של המלך כדי להשתדל בעד ביטול הגזירה.

המלך קיבלו בסבר פנים יפות כדרכו מאז ומקדם. אבל ביני לביני הגיע לשם איזה גלח ממרחקים, וכשבא לחדר המלך השתחוה לפניו ואמר כמה תשבחות ושירות לפני המלך.

בעת שהגלח עמד שם ודיבר לפני המלך, הלך החסיד להתפלל מנחה ביני לביני, כי כעת אין זה ענין של פיקוח נפש היות ודיבר כבר אל המלך. ולפי חשבונו יצא שכשיגיע זמנו לעמוד עוה"פ לפני המלך (כשיגמור הגלח את דבריו) יגמור הוא בינתיים תפילתו.

כל הקהל שעמדו שם ענו אמן על ברכתו של הגלח שבירך להמלך, ושאל הגלח אם גם היהודי (שעמד בתפילת שמו"ע) ענה אמן (ואמנם החסיד לא ענה כי לא הבין מה שהוא מדבר בפרט שהי' עומד באמצע התפילה). ואמרו לו שהחסיד לא ענה אמן. ויזעק הגלח זעקה גדולה ומרה, על שהיהודי לא ענה אמן לברכתו, כי כעת הי' עת רצון שכל הברכות שבירך להמלך יתקיימו במילואם, וכיון שלא ענה היהודי אמן ע"כ לא נתקבלה הברכה.

ויקצוף המלך מאוד וחמתו בערה בו, דבשביל שלא ענה היהודי אמן על ברכת הגלח הפסיד כל ברכותיו של הגלח, וציוה תיכף לתפוס את החסיד ולענותו בכל מיני יסורים ומיתות משונות ל"ע, וחתכו אותו לחתיכות וכן שלחו את גופתו לביתו, ומובן שאח"כ גירש המלך ברוב כעסו את כל היהודים אשר במלכותו.

לג בעיר של החסיד הי' עוד חסיד א' שהי' ידיד נאמן שלו, והמעשה שאירע לחבירו, איך שנהרג במיתה משונה ל"ע בבית המלך, נגע מאוד ללבו. כי הוא הכיר את חבירו וידע שהוא איש תם וישר, עובד ה' כל ימיו, ואפילו אם פגם ח"ו אי פעם באיזה פגם זעיר לא מגיע לו מיתה משונה כזו ל"ע. וחשב בדעתו, מי יודע, אולי הי' אחד בפה ואחד בלב, דלא הי' תוכו כברו ח"ו.

קדושת בית המדרש

כה

החסיד התענה ימים רבים ושפך נפשו לפני קונו שיודיעו לו סיבת הדברים מדוע הגיעה מיתה משונה כזו לחבירי וידידו אשר הכירו מאז ומקדם כירא ה'.

ויהי היום, ראה פתאום בחדרו את חבירו הותיק בהקיץ, עומד אצלו, ויחרד חרדה גדולה כמובן. ויאמר תיכף לידידו, הגד נא לי ככל הדברים אשר עברו עליך, כי יודע אני אשר היית ירא ושלם כל הימים, וא"כ אי"א איפה נגזר עליך גזירה כזו.

ויען החסיד, הן אמת שכימי לא עברתי על שום עבירה מדאורייתא או מדרבנן, רק פעם אחת שמעתי מאיזה ילד ברכת המוציא לחם מן הארץ, ולא אמרתי אמן. הקב"ה האריך אפו ולא העניש אותי עד שהגיע הזמן ודנו אותו בשמים, ועי"ז קרה כל הענין עם הגלח. ואף שלאנשים פשוטים לפעמים אין מענישים אותם בעוה"ז, אבל אצלו רצו שיבוא מזוכך לבית עולמו, וזהו ה"י העונש עבור שלא ענה אמן רק פעם אחת. ומובן דמי שלא קיבל עונשו בעוה"ז סובל בעולם האמת ביותר. והחסיד ביקש מחבירו החסיד השני שיספר מה שקרה לו בקרית חוצות, כדי שידעו בני"א גודל העונש אם אין עונים אפי' על אמן א'.

וסיים החכם ממשפחת אבוהב את הסיפור לבעל הלבוש, דע"כ נידה אותו, כי ממעשה זו רואים חומר הענין אם לא עונים אמן, וע"כ גם אתה תספר מעשה זו בכל הזדמנות, לבניך ולביתך אחריו.

ובספר הגן, שהוא ספר קדוש ונורא, מביא בענין אמירת אמן, דכדי להתחזק בענין אמירת אמן כדאי לכ"א לקרוא מעשה זו לכה"פ פעם אחת בחודש ולפרסמה לבני"א.

מעשה זו אינה מעשה של הבל, רק הוא מעשה אמת לאמתו שמוכא בספה"ק הגן, שאינו חיבור של סיפורי דופי ח"ו, רק מעשה מקובל מדור דור.

לומד תורה — ומחטיא הרבים

(לד) ומעתה בענין עניית אמן יש להזכיר כמה נקודות חשובות. כבר

הזכרתי מ"ש התניא בשו"ע סי' קכ"ד סעי' ו', יש לגעור באנשים שלומדים בעת חזרת הש"ץ או שאומרים תהלים, אפילו מכוונים בסוף הברכות לענות אמן כראוי שלא תהי' אמן יתומה, משום דעם הארץ ילמדו מהם שלא לענות לשליח ציבור. ואף שהוא לומד, אמנם השני שאינו לומד, כיון שרואה שגם הת"ח אינו עונה אמן בעת חזרת הש"ץ אז גם הוא מתרשל מזה ועוסק שיחה בטילה ח"ו. ויעסקו בשיחה בטילה ונמצא מחטיאים את הרבים, דבמה שלומד אז הרי הוא מחטיא את הרבים ח"ו.

עוד כתב שם, ולא ישיח שיחת חולין, ואם שח הוא חוטא וגדול עונו מנשוא, ולשון זה מובא בשו"ע רק בענין זה של עניית אמן.

אפי' מי שהתפלל כבר לא ישיח כשהציבור מתפללין

לה עוד מביא שם בשם הזוהר, שכל המשיח בבית הכנסת בשעה שהציבור עסוקין בשבחו של מקום, מראה בעצמו שאין לו חלק באלקי ישראל. רואים מזה חומר הענין, דאפי' מי שאינו מתפלל כעת עם הציבור, רק הוא נכנס לביהכ"נ בשעה שהציבור מתפללים ועוסקים בשבחו של מקום והוא משוחח שם שיחה בטילה, הרי מראה בזה שאין לו שום שייכות עם כל ענין התפילה ח"ו, ועל כן אם יש לו לדבר עם חבריו דבר נחוץ, יבקש ממנו שיבא החוצה ושם ידבר אתו כל עניניו, אבל לא בביהכ"נ בעת התפילה.

מבטל צרות הציבור

לו יש מקומות שהקפידו מאוד שבביהמ"ד לא ישוחחו באמצע התפילה, ובכל תקופה שהי' איזה גזירה, גזירת גירוש או כלי' ח"ו, גזירת השמדה, היו מתקנים בראש וראשונה שלא ידברו בבית הכנסת, שיחה בשעת התפילה. וידוע המי שבדרך שתיקן התוספות יום טוב.

וקודם המלחמה היו בתי מדרשות אשר כמשך דורי-דורות אמרו בהם המי שברך של התוי"ט, כדי לעורר בענין זה שלא לדבר בעת התפילה, וביותר התעוררו בזה לאחר גזירות שנת ת"ח ות"ט אודות ענין אמירת אמן. והיות ואחז"ל לעולם יקדים אדם תפילה לצרה, כי א"א לדעת מהחבלי משיח, וע"כ יותר טוב להקדים ולבטל את הגזירה לגמרי.

היאך לענות אמן — האינו עונה כראוי כמו שמדלג לגמרי

לז) והנה בענין אמן מבואר בגמרא ובשו"ע ג' כללים, שלא יאמר אמן חטופה, לא אמן קטופה ולא אמן יתומה. אמן חטופה היינו שהאל"ף של האמן אומר בחטף. ואף שאצלינו לא למדו דקדוק, אמנם ידוע מ"ש החוות יאיר ועוד פוסקים בענין דקדוק שמיעוטו יפה, שצריכים לדעת כמה כללים בזה.

החילוק בין חטף קמץ וחטף פתח לקמץ או פתח סתם הוא איך שמבטאים את האות. למשל, אומרים בברכת המצוות "אשר קדשנו במצוותיו", בהדגשת האל"ף של אשר, ובאמת צריכים להדגיש יותר השי"ן (אשר קדשנו) כי האות שיש בה נקודה של החטף פתח, אומר במהירות, ועי"ז חטף את הפתח. וע"כ האל"ף של אשר שיש בה חטף יאמר במהירות והשי"ן יאמר בהדגשה.

וכ"כ באמן, אמן הוא קמץ רגילה. ואם אומר אמן (שהדגיש את המ"ם) וחטף האל"ף מהרה, הרי אמר חטף קמץ. וצריך לומר אמן (להדגיש את האל"ף ביותר). וזהו הפי' לא יענה אמן חטופה ואם לאו יחטפו שנותיו, דהכוונה שאינו יודע החילוק בין קמץ רגיל לחטף קמץ, וצריך האדם להרגיל את עצמו בכ"ז.

ומסופר שגדול אחד הי' מנענע את הלולב בכל ליל א' דסוכות דרך אימון, וכששאלוהו מדוע עושה כן (כי יש שלומדים מסכת סוכה כהכנה למצוה, ויש שלומדים הלכות ד' מינים).

והשיב, דחייל הצבא העומד במלחמה, צריך להתאמן איך לאחוז הכלי זיין ביד ולקלוע במטרה. על אחת כמה וכמה ישראל שהם חיילים למקום, וכשלוקח את הלולב ופתאום יזכיר א"ע שלא נענע כראוי, וצריך לעשותה באופן אחר, והרי הוא בכחי' חייל הצבא ועל כן הוא עושה הכנות משך כל הלילה, כדי שכשיבא הזמן לקיים המצוה בבוקר יוכל לקיימה כראוי.

וכן הוא בעניית אמן, שצריך ללמוד איך לענות אמן, ועל כן טוב יותר שיאריך קצת באמירת הקמץ ולא יאמר במהירות.

עוד באמן חטופה, שלא יאמר אמן קודם שסיים המברך את ברכתו. ובאזני שמעתי כמה פעמים אנשים עונים אמן בקול רם ורוצה כאילו לזכות את הרבים, אמנם לדאבונינו הוא מחטיא את הרבים, דנפסק בשו"ע העונה אמן לא יגביה קולו יותר מהמברך, כמאה"כ גדלו לה' אחי, וכ' בארחות חיים ושאר פוסקים, דאם מגביה קולו כדי שגם אחרים יתעוררו לענות אמן, מותר לעשות כן. על כל פנים בין כך וכך, לפעמים עונה אמן בקול אבל הוא שלא במקומו. כי לא המתין עד שהשליח ציבור סיים הברכה, ואחרים ששומעים אותו עונים ג"כ אמן, ובאמת ל"ה להם לענות אמן כי עדיין לא גמר הש"צ הברכה, ונמצא שהמגביה קולו לא הי' מזכה הרבים כ"א מחטיא הרבים ח"ו.

מוטב להמתין עד שיענה מלהקדים

לח ועל כן כדאי שיענו אמן מאוחר יותר מלענות במקדם, כי כל זמן שלא כלתה אמן מפי רוב הציבור עדיין יכול לענות אמן, וע"כ כדאי שיאריך קצת בעניית אמן. כל זמן שלא סיימו הציבור מלומר אמן, אבל אם מקדים לאמרו כל זמן שהש"צ לא סיים הברכה, הרי הוא "אמן חטופה", וע"כ ימתין עד שיסיים ש"צ הברכה ואח"כ יענה אמן.

ויש שהש"צ ממחר ותיכף אחר שגמר ברכה זו מתחיל לומר ברכה שלאחריי', והציבור עדיין עונים אמן, אז כודאי לא יענה אמן, ורק אם יש הפסק בינתיים יענה אמן.

זהירות גם בקדושה

לט והלכה זו של כל זמן שלא כלתה אמן מפי רוב הציבור הוא נפ"מ לגבי קדושה, דאם סיים שמו"ע והציבור אומרים כבר קדוש קדוש קדוש, אז אם הציבור עדיין אומרים קדוש ולא סיימו עד כבודו, או מברוך עד ממקומו, או מימלוך להללוי, יכול להתחיל כעת קדוש, כי עיקר הקדושה הוא קדוש, ברוך וימלוך, ובאמת יש שטועים ואומרים לעומתם משבחים ואומרים בקול גדול, וקדוש אומרים בלחש ובמהירות, והאמת שהוא טעות גדול, כי מטבע האדם דהיכן שיכול "להתחזן", שיעשה עצמו חזן מאריך שם בקול ובמקום שהוא העיקר, כמו בקדוש וכו' הוא אומר במהירות, ומראה בעצמו כאילו שכל אמירת קדוש וכו' הוא רק להגיע ל"לעומתם משבחים ואומרים", וכן ובדברי קדשך כתוב לאמור — מאריך שם ביותר, ובאמת צריך להיות ההיפך. והעיקר שאם יכול לומר קדוש וכו' ואינו בכדי שיעשה לומר גם לעומתם משבחים ואומרים, וכן אם יכול לומר ברוך כבוד ה' ואינו יכול לומר ובדברי קדשך, שהוא הקדמה לימלוך, מוטב שידלג ולא יאמר ההקדמה שאינה מעיקר הקדושה, והעיקר שיאמר קדושה.

מ וכתב בספר הגן הנ"ל, דצריך האדם לקיים בכל יום תיבת צדי"ק, והיינו צ' אמנים, ד' קדושות, י' קדישים וק' ברכות, ואם הוא עושה כן הרי הוא צדיק.

זהירות באמירת ברוך ה' המבורך

מא וכן הוא בקריאת התורה, דצריך לומר ברוך ה' המבורך לעולם ועד כל זמן שרוב הציבור לא גמר לומר, אבל אם גמרו כבר והוא אומר ביחיד אז הוציא השם לבטלה ח"ו. ורק מי ששומע את העולה לתורה אומר הברכה יכול לומר ברוך ה' המבורך לעולם ועד, או כששמעו עשרה מפי העולה גם אחרים יכולין לענות, ואם אין שומע את העולה לתורה אינו יכול לומר ברוך ה' המבורך, ורק אחר שהציבור אומרים ברוך ה' המבורך לעולם ועד צריך לענות אמן. ונמצא דהעולה לתורה שאינו אומר בקול ברכו את ה' המבורך, הרי הוא גוזל את הרכים ח"ו כי גוזל מהם את האמן הראויה, וכן רואים אנו בנ"א שיש להם קול כ"ה, וכל היום מרעישים בקולי קולות, אבל כשעולה לתורה אז אומר בלחש ברכו את ה' המבורך.

ובזה צריך לעורר העומדים אצל הס"ת שלא יגביהו קולם יותר מדאי באמירת ברוך ה' המבורך לעולם ועד, כי חלק מהציבור אינם יודעים מתי לומר, ואם לא שמעו י' בנ"א אין יכולים לענות ברוך ה' וכו', וכן הוא באמירת ברכו בתפילת מעריב או בשחרית, דכשהש"צ אומר ברכו ופחות מ' שמעוהו, אסור להם לענות ברוך ה' המבורך לעולם ועד, כדי שלא יהא ברכה לבטלה, רק מי ששמע את הש"צ יכול לענות.

קדושת בית המדרש

מב עכ"פ היוצא לנו מכל הנ"ל, דיכול להיות גוזל את הרבים או מכשיל את הרבים אם אומר במהירות, או במתינות יותר מדאי או בלחש, וע"כ טוב יותר להתאחר קצת בעניית האמן ולא להקדימו יותר מדאי.

והש"צ כשגומר הברכה ימתין קצת עד שיתחיל לומר ברכה השני', כדי שכל הקהל יוכלו לענות אמן כראוי, ואח"כ ימשיך ברכה השני', ואף דא"צ להמתין הרכה, אבל לא ימהר ג"כ.

בעל תפילה מזכה הרבים

וידוע מ"ש בפלא יועץ, צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה, יפריח כארז? בלבנון? ס"ת חז"ן, והחזן שיודע לדקדק היטב באמירת הברכות ושהציבור יוכלו לענות איש"ר כראוי, הרי הוא בבחי' צדיק כתמר יפרח. וע"כ אין להתחמק מלהתפלל לפני התיבה אלא יתפלל לפני העמוד ואדרבה הוא מזכה הרבים במה שהם עונים כראוי אחר ברכותיו כשהם כדת וכהלכה, ואז הוא בכלל מזכה הרבים ולא יבא לידי אמן יתומה ח"ו.

זהירות לש"ץ

מג וכן בקדיש כשאומרים יתגדל ויתקדש שמי' רבה, צריך הש"ץ ג"כ להמתין עד שיגמרו לומר אמן. וזמן השהי' הוא עד שיגמרו אמן בינונית. ובציבור יש מאריכים ויש מקצרים, ועל המאריכים בדרך כלל אינו ממתין, רק על שאר הציבור, הבינונים, ומובן מאליו דאין השיעור לפי אותם שאומרים אמן חטופה.

וגם כשאומר בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן, צריך לחכות עד שיאמרו הציבור אמן ואחר כך יאמר יהא שמיה רבה, וכן ביתברך לא ימשיך לומר ישתבח ויתפאר עד שיגמרו הציבור לומר יתברך.

ואם מרגיש השומע שאינו יכול לשמוע הסוף ברכה היטב, ואינו יודע אם גמר או לא, אז מוטב שלא יענה אמן בכלל. ואף שחמור מאוד אם אינו עונה אמן, אבל גרוע יותר אם אינו עונה כראוי.

ולגבי אמן חטופה שדברנו, מבואר בפוסקים דלאו דוקא כשאומר בחטף, אלא דא"א כל קריאה שאומר נקודה חוץ מקמץ הוא בגדר אמן חטופה.

ועל אמן קטופה כתב המחבר, וכן התניא, אשר מחסר קריאת הנו"ן, שאינה מוציאה בפה שתהא ניכרת. והכוונה דטבע בני"א כשאומר אמן אינו מעיין אם אמר הנו"ן ג"כ או לא, כי ברגע שגמר לומר האמן הרי ממילא אמר הנו"ן, ואינו צריך לעשות פעולה שהנו"ן תצא לפועל, כי כשאומר האל"ף והמ"ם ממילא יוצא נו"ן ג"כ, כי כשמפסיק בלשונו בהפסקת האל"ף ומ"ם יוצא ממילא נו"ן. אמנם להלכה צריך שיוציאה בפה שתהא ניכרת, שצ"ל "אמן". וכשלומדים בשו"ע ובתניא, רואים שאם אין עונים אמן באופן זה דוקא הרי הוא אינו מוציאה בפה שתהא ניכרת, וצריך כל קורא להתבונן בזה היטב.

הספר הקדוש "מקדש מעט", וכל מיני מודעות על עניני קדושת בית המדרש ועניית אמן אפשר להשיג בחנם אצל:

חברה מזכי הרבים העולמית

- 1 ר"ח הטורים 10, ירושלים עיה"ק תוכבי"א טלפון 389-497 (02). — 2 רחוב שמואל הנביא 72 ירושלים עיה"ק. — 3 ועד מורא מקדש, גבעת שאול 26, ירושלים עיה"ק. טל': 523-632 (20). — 4 בלונדון טלפון 458-7511 (01). — 5 806-5643 (01). — 6 באנטווערפן טלפון 3232-233-6730 (011). — 7 בארצות הברית בבדקלין טלפון: 436-1180 (718). — 8 774-7880 (718). — 9 972-2691 (718). — 10 בלעקוואד 901-8944 (201). — 11 בניו סקווער בבית מסחר ספרים טלפון 354-5011 (914). — 12 במאנסי נוא יארק 356-3143 (914). — 13 בקריה קאשוי בעדפארד היללס נ"י 666-5371 (914). — 14 ריגו פארק נ"י 830-0321 (718). — 15 בקריה טאש-קאנאדא 430-3614 (514). — 16 במאנטריאל-קאנאדא 276-1497 (514). — 17 במאנטריאל-קאנאדא 270-633 (514). — 18 בטורונטו 789-0971 (416). — 19 בכני-ברק א"י רחוב ירושלים 20 בחנות הטבע - 20 בכני-ברק א"י רחוב נרעם אלימלך 10 ב'. — 21 מגדל העמק א"י, "מגדל אור" 540-422 (06).
- די אלע וואס זענען אינטערעסירט צו העלפען און פארשפרייטען די הייליגע ספרים "מקדש מעט" און די מודעות וועגען קדושת בית המדרש ועניית אמן זאלען זיך הענדען און אמעריקא צו דעם טלפון: 436-1180 (718), און אנדערע לענדער צו די אויבענדערמאנטע טלפונען.**

PROJECT SHUL

BROOKLYN, N.Y. (718) 265-5366
LAKEWOOD, N.J. (201) 901-8944

WORLD SOCIETY FOR THE SANCTITY OF THE SYNAGOGUE AND ANSWERING "AMEN"

1274 - 49th St. Suite 11 • Brooklyn, N.Y. 11219 • Tel: 718-436-1180

בסייד

מה נורא המקום הזה

TO SAVE YOURSELVES FROM מחלות AND YOUR CHILDREN FROM DYING DO NOT TALK IN SHUL
(ספר הגן ודרך משה)

DO NOT TALK IN SHUL

להציל עצמכם מן המחלות וגם בניכם שלא ימותו ח"ו שלא תדברו בבהכנ"ס (ספר הגן ודרך משה)

אוי להאנשים שמשכיחין בעת התפילה כי ראינו כמה בתי כנסיות שנחרבו בעוון זה (משנה ברורה)

אוי להאנשים שמשכיחין בעת התפילה כי ראינו כמה בתי כנסיות שנחרבו בעוון זה

אוי להאנשים שמשכיחין בעת התפילה כי ראינו כמה בתי כנסיות שנחרבו בעוון זה

<p>3 חרם רבנו חס בעירוף שאר גדולים שלא ידברו בבהכנ"ס אך ישבו באימת וביראה באר הגולה יורד'ם שלו</p>	<p>2 אוי לחם לרשעים הנוהגים קלות ראש ומדברים זבירים בשלים ומונעים בניהם מחיי עולם הבא ממ"ק משה י"א</p>	<p>1 המזכיר שיחה חולין בבהכנ"ס טוב לו שלא יבוא כל עיקר כי הוא חוטא ומחטא ספר כ"ה תת"ס</p>
<p>6 לעשות תשובה: הרגיל לדיבר דברים של חול בבהכנ"ס אפי שלא בשעת התפילה הענה ארבעים יום וילקח בכל יום כ"ף תפילין א"ת'ם ק"א</p>	<p>5 כמש"כ בוותר הקודש: מי שמדבר בבהכנ"ס נוהג קלות לשכינה ומועכב את הגאולה זוהר'ם תרפ"ה</p>	<p>4 ... ע"כ אוהם היושבים לפני בהכנ"ס וגם המדברים בבהכנ"ס בברור יתנו נידונים בצואת רוחתם ספר הגן ו'ם ע"י</p>
<p>9 כתב אליו רבה בשם הכל בו אוי להאנשים שמשכיחין בעת התפילה כי ראינו כמה בתי כנסיות שנחרבו בעוון זה משנה ברורה</p>	<p>8 ותראה שלהבדיל האומות העולם בבית תפילה אין משמיעים אף קול דממה דקה דברי יואל'ם בארשית</p>	<p>7 ממה שכתבו בספרי הקודש שגילוי לצדיקים שהגוריה של ת"ח ות"ס שנחרבו 2005 קהילות מישראל והרבה מאות בתי מדרשות על עוון דיבור בעת התפילה ה"תת"ס</p>
<p>12 לא ישיח שיחה חולין בבהכנ"ס ואם שת חוטא וגדול עונו מנשוא ד"א</p>	<p>11 וילמד בניו הקטנים לענות אמן וצריך שיחנכם שיעמרו באימה ביראה... ואותם שראים ושבים בבהכנ"ס מוטב שלא יבואו</p>	<p>10 והמתרשל מלתנך בניו בבהכנ"ס עונו קשה ובניו מתים ח"ו שלי"ה</p>

Every man is ה"י"ב to protest against talking in shul
פרנסה People who act with disrespect in shul lose their פרנסה
ולכן בעון זה שמזולזים בתפילה נחסר ח"ו הפרנסה
"אמן" IT IS A VERY BIG TO MISS EVEN ONE
מקדוש מוטב ו'ן כ"ת, ק"ת, כ"ס ספ"י מורא מקדוש

PROJECT SHUL BROOKLYN, N.Y. (718) 265-5366
LAKEWOOD, N.J. (201) 901-8944

- ד"סר הקודש "מקדוש מפי", וכל מיני מוצקות על עניני קדושת בית המדרש וגינות אמו אפס'י לחינוך בתנאי אפ"י חברה מצדי הרבנים העולמי
- 11 ר"ח תשס"ט 10 ירושלים עיריית תובי"א. לספון. (02) 389-497
  - 12 רחוב עירי יעקב 23 ירושלים עיריית. (3) וועד מורא מקדוש. בנות שאול 26, ירושלים עיריית. סמפון. (02) 523-632
  - 13 רחוב עירי יעקב 23 ירושלים עיריית. (6) רבנינו, סמפון. (02) 498-7511
  - 14 בארצות הברית: ברוקלין, ניו יורק, סמפון. (718) 436-1180
  - 15 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 16 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 17 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 18 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 19 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 20 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 21 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 22 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 23 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 24 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 25 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 26 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 27 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 28 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 29 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 30 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 31 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 32 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 33 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 34 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 35 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 36 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 37 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 38 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 39 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 40 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 41 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 42 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 43 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 44 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 45 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 46 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 47 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 48 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 49 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 50 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 51 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 52 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 53 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 54 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 55 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 56 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 57 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 58 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 59 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 60 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 61 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 62 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 63 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 64 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 65 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 66 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 67 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 68 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 69 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 70 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 71 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 72 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 73 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 74 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 75 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 76 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 77 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 78 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 79 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 80 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 81 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 82 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 83 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 84 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 85 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 86 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 87 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 88 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 89 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 90 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 91 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 92 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 93 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 94 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 95 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 96 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 97 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 98 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 99 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944
  - 100 בארצות הברית: לייקווד, ניו ג'רזי, סמפון. (201) 901-8944

לעילוי נשמת הרה"צ מוה"ר אשר יעקב בלום זצ"ל, - בן להבחי"ח הגאון הצדיק המפורסם חו"פ לוחם מלחמת ה' בעור וברמה מוה"ר רבי רמאל בלום, (כ"ק אדמו"ר מקאשו שליט"א) - שחלח"ח כ"ד חמוז שנת השמ"ט לפ"ק ת.צ.ב.ה. - נפס ע"י תלמידיו